

ΤΟ ΒΗΜΑ

Κοινωνία

Στέφανος Τραχανάς: Πότε θα μας απασχολήσει η ουσία στην πανεπιστημιακή διδασκαλία;

Ο καθηγητής του τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης μιλά για το νέο εκπαιδευτικό τοπίο που διαμορφώνεται στην Ελλάδα

Παπαματθαίου Μάρνη

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ: 23/03/2013, 05:45 | ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ: 23/03/2013, 05:45

Προ πολλών ετών είχε αποκαλύψει το σκάνδαλο σε βάρος του Ελληνικού Δημοσίου με τις παράνομες υπερτιμολογήσεις πανεπιστημιακών συγγραμμάτων που απέφεραν σε εκδότες έσοδα εκατοντάδων εκατομμυρίων δραχμών, ενώ πολύ πρόσφατα του απονεμήθηκε το «Βραβείο Εξαίρετης Πανεπιστημιακής Διδασκαλίας Β. Ξανθόπουλου – Στ. Πνευματικού.Ο κ. Στέφανος Τραχανάς, καθηγητής του τμήματος Φυσικής του Πανεπιστημίου Κρήτης και διευθυντής των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης του Ιδρύματος Τεχνολογίας και Έρευνας (εκδοτικού οίκου στα πρότυπα των εκδόσεων που λειτουργούν σε διεθνή ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης) μιλώντας στο «Βήμα» σχολιάζει τη «θύελλα» των τελευταίων μηνών στον χώρο των ΑΕΙ, επαναλαμβάνοντας το αυτονόητο ερώτημα: «Πότε θα αρχίσει να μας απασχολεί η ουσία και η ποιότητα στην πανεπιστημιακή διδασκαλία;».

Είμαστε σε περίοδο μεγάλων αλλαγών στην ανώτατη εκπαίδευση της χώρας. Τι λέτε για την «Αθηνά» και τη «θύελλα» που προξένησε;

«Ειλικρινά δεν θέλω να μπω στην ουσία των "συζητήσεων" περί Αθηνάς. Περί αυτών άλλοι είναι αρμοδιότεροι και κυρίως το θέμα τους ενδιαφέρει. Εμένα αντιθέτως τον τελευταίο καιρό με ενδιαφέρει πολύ περισσότερο το θέμα των "ανοικτών μαθημάτων", που αποτελούν τη νέα πραγματικότητα στα ανώτατα ιδρύματα, αφού όλος ο κόσμος μιλάει για τη μεγαλύτερη επανάσταση στην ιστορία των εκπαιδευτικών θεσμών. Και τι μέλλον μπορεί να έχει τελικά μια χώρα που ομφαλοσκοπείτε αναγορεύοντας π.χ. τα ΤΕΙ μας επαρχιακής πόλης σε τεράστιο ζήτημα, όταν ο κόσμος "εκεί έξω" αλλάζει με ρυθμούς πρωτόγνωρους στην ανθρώπινη ιστορία;».

Βρίσκετε ότι η επιδίωξη της ποιότητας στη διδασκαλία είναι σήμερα στο επίκεντρο της πανεπιστημιακής ζωής;

«Φοβάμαι πως όχι. Η επιδίωξη της ποιότητας στη διδασκαλία είναι κυρίως ατομική υπόθεση κάποιων - όχι λίγων - διδασκόντων, αλλά όχι θεσμικός στόχος. Αυτό βέβαια

δεν είναι περίεργο. Αντίθετα με την ποιότητα στην έρευνα, η ποιότητα στη διδασκαλία δεν είναι τόσο εύκολα μετρήσιμη. Με αποτέλεσμα να κυκλοφορεί και να αναπαράγεται μια μεταφυσική σχεδόν κουλτούρα για τη διδακτική ικανότητα. Η μεταφυσική του ταλέντου. Έχεις ή δεν έχεις διδακτικό ταλέντο. Ο δάσκαλος γεννιέται δεν... γίνεται και άλλα παρόμοια».

Εσείς τι πιστεύετε; Δεν υπάρχει ταλέντο στη διδασκαλία;

«Όπως μπορεί να υπάρχει ή να μην υπάρχει ταλέντο σε οποιαδήποτε δουλειά. Αλίμονο όμως αν ένα εκπαιδευτικό σύστημα βασίζει την αποτελεσματική λειτουργία του στη στελέχωσή του μόνο από ταλαντούχους δασκάλους. Το είδος είναι σίγουρα πολύτιμο, αλλά και δυσεύρετο για να βασίζεσαι σ' αυτό. Ενα μαζικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως είναι το σημερινό, θα πρέπει να υπολογίζει κυρίως στους επαρκείς δασκάλους. Διότι αυτούς μπορεί να τους έχει σε ικανοποιητικούς αριθμούς, αρκεί να το επιδιώξει. Δημιουργώντας το κατάλληλο περιβάλλον που θα ωθεί όλους να "βγάλουν" τον καλύτερό τους εαυτό».

Η αναζήτηση της αριστείας ωστόσο, μάλλον δεν είναι το ισχυρό χαρτί του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Τι ισχύει στα πανεπιστήμια;

«Τις δύο τελευταίες δεκαετίες η φυσιογνωμία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχει αλλάξει τόσο δραστικά - και όχι μόνο στην Ελλάδα - ώστε άνετα θα μπορούσε πλέον να τη χαρακτηρίσει κανείς ως Νέα Μέση Εκπαίδευση. Οι αριθμοί μιλούν από μόνοι τους. Σήμερα φοιτούν στην ενιαία τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΑΕΙ και ΤΕΙ) περίπου όσοι φοιτούσαν στο ενιαίο εξατάξιο γυμνάσιο της δεκαετίας του εξήντα, ενώ ο αριθμός των μεταπτυχιακών φοιτητών σήμερα είναι συγκρίσιμος ή μεγαλύτερος από τον αριθμό των προπτυχιακών φοιτητών τότε! Το να προσποιούμαστε - ιδίως εμείς οι παλαιότεροι - ότι τίποτα δεν έχει αλλάξει από τα φοιτητικά μας χρόνια είναι μια επικίνδυνη αυταπάτη. Τουλάχιστον στο προπτυχιακό επίπεδο δεν καλούμαστε πια να εκπαιδεύσουμε την αυριανή επιστημονική ελίτ της χώρας, αλλά να υπηρετήσουμε ένα σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχεδόν ελεύθερα προσβάσιμο σε όλους. Αυτή είναι μια συνθήκη που αλλάζει δραστικά τον χαρακτήρα και τον σκοπό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, άρα και τον ρόλο του πανεπιστημιακού δασκάλου».

Και πώς αντιμετωπίζετε εσείς ως καθηγητές αυτή τη νέα κατάσταση;

«Ανοίγοντας τα μάτια μας στον κόσμο. Αποφεύγοντας να ανακαλύψουμε ξανά τον τροχό και βλέποντας τι κάνουν άλλες χώρες γι' αυτό το θέμα. Θα φέρω ως παράδειγμα το πανεπιστημιακό σύγγραμμα. Σ' όλες τις σοβαρές χώρες έχουν συνειδητοποιήσει ότι το καλό διδακτικό βιβλίο είναι ο πιο φθηνός και σίγουρος τρόπος για να βελτιώσεις τη διδακτική αποτελεσματικότητα του συστήματος. Διότι δίνει έτσι τη δυνατότητα σε πολλούς δασκάλους να εκμεταλλευτούν την έτοιμη εμπειρία ενός καλού επαγγελματία συγγραφέα. Σε μας αυτή η έννοια - η έννοια του επαγγελματισμού - είναι σχεδόν άγνωστη. Θεωρούμε - αν και αυτή η νοοτροπία έχει υποχωρήσει αισθητά τα τελευταία χρόνια - ότι όλοι οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι μπορούν να γράψουν τα δικά τους διδακτικά εγχειρίδια, αγνοώντας την ύπαρξη, ιδίως στις θετικές επιστήμες, πολλών καταξιωμένων συγγραμμάτων της διεθνούς, και όχι μόνο, βιβλιογραφίας. Νομίζω ότι το διεθνές κριτήριο ποιότητας πρέπει να είναι διαρκώς παρόν όχι μόνο στην έρευνα, αλλά και στη διδασκαλία».

Η νέα εποχή στην ανώτατη εκπαίδευση

«Να επαναφέρουμε την έννοια της ευγενούς άμιλλας»

Η διδασκαλία στα ιδρύματα ανώτατης εκπαίδευσης σε διεθνές επίπεδο περνάει σε μια νέα περίοδο τεράστιων αλλαγών. Σε αυτή την κρίσιμη περίοδο μάλλον τα ελληνικά πανεπιστήμια βρίσκονται στο περιθώριο...

«Δεν έχει παρά να δει κανείς τι κάνουν σε αυτό το θέμα τα μεγάλα αμερικανικά και ευρωπαϊκά πανεπιστήμια που σέρνουν τον χορό. Η κατεύθυνση είναι σαφής. Δημιουργία πρότυπων μαθημάτων και εκπαιδευτικού υλικού - βιντεοσκοπημένες διαλέξεις, πειράματα επίδειξης κ.λπ. ελεύθερα προσβάσιμα από όλους, σε ένα παγκοσμιοποιημένο πλέον φοιτητικό κοινό κάθε ηλικίας. Ήδη το Harvard και το MIT ανακοίνωσαν τον περασμένο Μάιο ένα πρόγραμμα κόστους 60 εκατομμυρίων δολαρίων για την ανάπτυξη τέτοιων μαθημάτων ενώ σε παρόμοια σύμπραξη προχώρησαν επίσης τα πανεπιστήμια Stanford, Princeton και Berkeley. Οι αλλαγές που κυκλοφορούνται μπορεί να αποδειχτούν κυριολεκτικά "τεκτονικές" αλλά οι επιπτώσεις είναι ήδη παρούσες. Ακόμη και σε ελληνικούς εκπαιδευτικούς ιστοτόπους μπορεί πλέον ο έλληνας φοιτητής να βρει πλήρεις σειρές βιντεοσκοπημένων μαθημάτων μεγάλων αμερικανικών πανεπιστημίων - π.χ. το λαμπρό μάθημα γενικής φυσικής του MIT από τον Walter Lewin - και να είναι επομένως σε θέση να κάνει συγκρίσεις. Το οποίο από μόνο του είναι μια μικρή "βομβίτσα" στα θεμέλια του εφησυχασμού μας. Εγώ προσωπικά ντράπηκα όταν παρακολούθησα το μάθημα που ανέφερα πριν, και ιδίως τα καταπληκτικά πειράματα επίδειξης που το συνοδεύουν. Και αποφάσισα - αντί να... ντρέπομαι - να κάνω κάτι γι' αυτό. Να ετοιμάσω μια αντίστοιχη σειρά πειραμάτων για το μάθημα κβαντικής φυσικής που διδάσκω. Ευγενής άμιλλα λεγόταν αυτό λίγο παλιότερα. Ας επαναφέρουμε σε χρήση αυτή την έννοια».

Πώς αντιδρούμε εμείς σε αυτές τις «τεκτονικές» αλλαγές;

«Ο ένας τρόπος είναι πολύ γνωστός. Χώνουμε το κεφάλι στην άμμο και προσποιούμαστε ότι τίποτε δεν συμβαίνει. Ο άλλος τρόπος είναι αυτός που ανέφερα πριν. Η ευγενής άμιλλα και μάλιστα χωρίς συμπλέγματα κατωτερότητας. Διότι δίπλα στο μάθημα που προανέφερα θα δει κανείς και πολλά άλλα - σε εξίσου διάσημα πανεπιστήμια - που δεν είναι καθόλου καλύτερα από πολλά μαθήματα που προσφέρονται σε ελληνικά πανεπιστήμια υπό συνθήκες πολύ πιο αντίξοες. Δεν βλέπω έτσι κανέναν λόγο γιατί να μην προχωρήσουν και τα ελληνικά πανεπιστήμια στην ανάπτυξη πρότυπων διαδικτυακών μαθημάτων που θα μπορούσαν κάποια στιγμή να προσφέρονται επίσημα και σε φοιτητές όποιου άλλου ελληνικού ΑΕΙ ή ΤΕΙ θα επιθυμούσε να συμμετάσχει σε ένα σχετικό πρόγραμμα. Εκτός πολλών άλλων, αυτό θα συνέβαλλε αποφασιστικά και στη δημιουργία ενός ενιαίου εκπαιδευτικού χώρου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με αναγνωρισμένα πρότυπα ποιότητας απέναντι στα οποία θα κρίνεται και η δουλειά όλων μας».